

משרד הדתות

פעולות הביקורת

נערכה ביקורת על פעולות מחלקת הכספים ועל סדרי המינהל והכספים במחנן המרכזי לספרי קודש ותשמישי קדושה. נבדקו סדרי הפיקוח מטעם המשרד על המועצות הדתיות.

הפיקוח על המועצות הדתיות

המועצות הדתיות נועדו לספק שירותים דתיים — רבנות, בתי כנסת, מקוואות, שחיטה, השגחה על הכשרות וחברה קדישא. לפי חוק "תקציבי השירותים הדתיים היהודיים, תש"ט—1949", נושאת הממשלה בשיעור של 1/3 מההוצאות השנתיות של המועצות הדתיות, והרשות המקומית, שבתחום שיפוטה נמצאת המועצה, נושאת בשיעור של 2/3. כיוון שלמועצות הדתיות יש גם הכנסות, הבאות מדמי שירותים, החליטה הממשלה בשנת 1950, שהיא והרשויות המקומיות ישאו בהוצאות של המועצות הדתיות אחרי ניכוי הכנסותיהן.

הממשלה משלמת את השתתפותה בהוצאות של המועצות הדתיות באמצעות משרד הדתות ובמסגרת תקציבו. הכספים, שמשרד הדתות העביר למטרה זו בשנת 1961/62 ל-182 המועצות הדתיות, שהיו קיימות באותה שנה, הסתכמו בסכום של 1,894,702 ל"י. לשנת הכספים 1962/63 הוקצב לצורך השתתפות בהוצאות של 186 מועצות דתיות סכום של 1,930,000 ל"י, ובהצעת התקציב לשנת הכספים 1963/64 נכלל סכום של 2.2 מליון ל"י.

בחודשים פברואר, אוקטובר ודצמבר 1962 נערכה ביקורת במשרד הדתות על ביצוע התשלומים למועצות הדתיות ועל סדרי הפיקוח מטעם המשרד על הפעולות הכספיות שלהן.

1. משרד הדתות משלם את ההשתתפות לפי הנוהל הבא: במשך שנת הכספים מעביר המשרד מדי פעם בפעם למועצות הדתיות סכומי כסף כמקדמות; עם תום שנת הכספים משלם המשרד את יתרות הסכומים, שנשארו לזכות המועצות הדתיות אחרי ניכוי המקדמות מהסך הכל של אותו חלק מעודף ההוצאות על ההכנסות, שהממשלה נושאת בו.

כיסוד לתשלומים אלה משמשים למשרד שני מסמכים: התקציב של המועצה הדתית המאושר על ידי הרשות המקומית בהתאם לתקנות לחוק תקציבי השירותים הדתיים היהודיים; והדו"חות הכספיים, שהמועצה הדתית חייבת להמציא למשרד הדתות מדי חודש בחודשו ובסיום שנת הכספים. לפי הדו"חות הכספיים, ש-182 המועצות הדתיות המציאו למשרד הדתות עם תום שנת הכספים 1961/62, הגיעו הוצאותיהן לסכום כולל של 8,804,743 ל"י והכנסותיהן ל-2,108,792 ל"י, ועודף ההוצאות מעל להכנסות לסכום של 6,695,951 ל"י. התקציבים של 186 מועצות דתיות, שאושרו על ידי הרשויות המקומיות לקראת שנת הכספים 1962/63, הסתכמו בצד ההוצאות בסכום כולל של 11,490,897 ל"י ובצד ההכנסות בסכום כולל של 2,443,681 ל"י, כך שבשנת 1962/63 נאמד עודף ההוצאות מעל להכנסות ב-9,047,216 ל"י.

2. לשם ביצוע נאות של התשלומים ופיקוח על הפעולות הכספיות של המועצות הדתיות דרוש, שמשרד הדתות יבדוק, אם הפעולות נעשו בהתאם לתקציבים שאושרו ובמסגרתם, ואם הדו"חות הכספיים משקפים אל נכון את פעולותיהן ומבוססים על רישומים ומסמכים נאותים ומתאימים. הביקורת העלתה, שמשרד הדתות הסתפק בדרך כלל בבדיקה, אם סכומי ההוצאות לא חרגו ממסגרת התקציבים שאושרו, ולא נהג לבדוק באופן שיטתי, אם הרישום מים בספרי החשבונות התאימו לאסמכתאות והתייחסו לפעולות, שהותרו לפי התקציבים. החשבונות של 95 מועצות דתיות מבין 182, שהיו קיימות בשנת הכספים 1961/62, אמנם נוהלו על ידי הרשויות המקומיות; אולם גם דבר זה אין בו כדי לשחרר את משרד הדתות מלבדוק בעצמו את ספרי החשבונות ולקבוע על פיהם את השיעור המדויק של השתתפותו בהוצאות. לפיכך מן הראוי, שמשרד הדתות יבדוק את ספרי החשבונות של כל המועצות הדתיות כדי לקבוע, אם כל הוצאה בוצעה בתחום ההקצבה החוקית ולמטרה שנועדה לה, אם יש לה מסמך מספיק, אם ההכנסות נתקבלו לפי החוק, ואם ספרי החשבונות נותנים תמונה נכונה על הפעולות הכספיות של המועצה הדתית. לדעת הביקורת חייב משרד הדתות להפעיל סדרי פיקוח כאלה גם על אותן מועצות דתיות, שספרי החשבונות שלהן מתנהלים על ידי הרשות המקומית.

עובדי משרד הדתות אמנם מבקרים במשך השנה במועצות דתיות רבות, אולם נקבע, שהביקורים מיועדים בדרך כלל לטיפול בבעיות ארגוניות ומינהליות שהתעוררו, ורק במידה קטנה ביותר לבדיקה עניינית ומפורטת של הפעולות הכספיות על רישומיהן ואסמכתאותיהן. המסמכים שבמשרד הדתות מראים, שבדיקות מפורטות כאלו של הפעולות הכספיות נעשו בשנת 1960/61 ב-13 מועצות דתיות בלבד, בשנת הכספים 1961/62 ב-14 מועצות דתיות, ובשנת 1962/63 (עד חודש דצמבר 1962) ב-5 מועצות דתיות, שבהן נתעוררו בעיות כספיות מיוחדות.

3. הביקורת העלתה שוני רב בשיעורי המקדמות, ששולמו למועצות הדתיות השונות במשך שנת הכספים; המקדמות נעו בשנת הכספים 1961/62 בין 25% לבין 100% מעודפי ההוצאות מעל להכנסות, שהיו צפויים אותה שנה. המשרד הסביר, שהסיבה לשוני בשיעורי המקדמות נעוצה בכך, שבעת קביעת השיעור הוא מביא בחשבון את הדחיפות ומידת ההכרחיות של ההוצאות במועצות הדתיות השונות ואת מידת שקידתן בהמצאת דו"חות כספיים חודשיים. לדעת הביקורת יש בדרך כלל לתת את המקדמות לכל המועצות הדתיות בשיעור שווה, ובמקרים, שבהם רואה המשרד לנכון לסטות מעקרון זה, מן הראוי, שהנמקת הסטייה תירשם בפרוטרוט ויודעו עליה למועצה הדתית הנוגעת בדבר.